

Науката и
възпитанието в
творчеството
на Учителя
Петър Дънов

Научна конференция

2017

Науката, образованието и
възпитанието в творчеството
на Учителя Петър Дънов

Научна конференция, 2017

Науката, образованието и възпитанието в творчеството на Учителя Петър Дънов

Научна конференция

София
3-4 ноември 2017

Сборник доклади

Издателство „Бяло Братство“
София, 2018

Съдържание

Лекциите и беседите на Учителя Петър Дънов като модел за педагогически урок	
Светла Славова	7
Темите за самостоятелна работа на учениците от Младежкия окултен клас като методически подход в лекциите на Учителя Петър Дънов	
Величка Драганова	17
Природните образи, форми и явления като символи. Символите в изграждането и структурата на съвременния педагогически урок	
Слав Славов	37
Учителя Петър Дънов за нравственото възпитание с приказни сюжети	
гл.ас. д-р Светла Шанкалова	47
Значение и превод на думите „Хио-Ели-Мели-Месаил“ от живия език на Учителя	
Емилия Маринова	61
Символика на сватбата в „Призваха Исуса“ от Учителя Петър Дънов	
Соня Митева	81
Наблюдения върху темите, структурата и езика на беседите от „Ето човекът“ от Учителя Петър Дънов	
Спаска Миховска	95
Личната отговорност	
д-р Константин Златев	117
Успехът в обучението – когато отношенията между учител и ученик са правилни	
Таня Димитрова	125
Методът: Библията в структурата на беседите на Петър Дънов	
проф. д-р Мони Алмалех	137

Творчеството като метод в слънчевата педагогика Александър Стойчев	149
Музиката на Учителя Петър Дънов във възпитанието, образованието и науката г-р Снежина Стойчева	163
Музиката – най-красивият метод за възпитание на човешката душа. Възможностите за самовъзпитание и развитие на творческите сили чрез музикалните упражнения на Учителя Петър Дънов Гургина Гургинова	177
Развиване на уменията за успешно партньорство чрез паневритмия – теоретичен анализ и научни изследвания доц. г-р Людмила Червенкова	189
Институционалната подкрепа на паневритмията в България – минало, настояще и бъдеще доц. г-р Людмила Червенкова	205
Книгата на Петър К. Дънов „Науката и възпитанието. Началата на човеческий живот“ Людмила Димитрова	217
Представяне на книгата на Мирослав Бачев „Триъгълникът на битието“. Философските идеи на младия Петър Дънов	235

МЕТОДЪТ: БИБЛИЯТА В СТРУКТУРАТА НА БЕСЕДИТЕ НА ПЕТЪР ДЪНОВ

проф. д-р Мони Алмалех

Нов български университет

Първоначално планирах да коментирам метода на уроците на Учителя Петър Дънов в посока, че всички неделни беседи започват с цитат от Библията. Като метод това казва много както за Учителя, така и за неговите слушатели. Всъщност тук многото приказки биха били излишни, а това, което може да се каже, е, че Библията е основният камък, върху който стъпва методът, а след това се гради учението на Петър Дънов. Библейските персонажи, образи и метафори изобилстват както в написаното от Петър Дънов, така и в различните беседи, лекции, уроци, записани от неговите ученици и последователи.

Почти 40 години работя в академичната сфера – в БАН, в Техническия университет, в Софийския университет, във Висшия евангелски богословски институт, и разбира се, в Нов български университет.

Интересите ми, успехите и неуспехите ми са ме насочили към на пръв поглед много различни области – българската граматика, правописа и правоговора, модерното и традиционното езикознание, към цвѐта като система за комуникация, към библейски изследвания. Близо 10-годишният ми опит като журналист от времето на социализма ме накара в края на 80-те години да избира науката като област, която поне на теория би трябвало да бора̀ви с Истината. Доколкото 30 години се занимавам с преподаване, въпросът за метода ме интересува и професионално, и душевно.

Известно е, че аз не съм тесен специалист за живота и дейността на Учителя Петър Дънов, но интересът ми към уникалната му роля и личност в българската история диктува запознаването ми с текстовете на беседи, уроци, лекции, издадени от Издателство „Бяло братство“, пък и от други издатели.

Текстът „Науката и възпитанието“, публикуван през 1895 г., вече бе представен в докладите, но все пак, с моята академична насоченост, аз бих искал да се спра само на няколко от многобройните теми, разгледани в това произведение, които третира̀т ролята и мястото на науката. Спирам се на тях заради проблемите, които ме вълнуват, например съвременните нагласи на преподаватели и студенти, меркантилизацията на висшето образование в световен план, духовността и моралът в поведението (не на думи) на преподаватели, научни работници и обучаеми, и др.

В образователната система след Просвещението науката заема челно място, а възпитанието е в компетенциите на личния пример и поведение на учителите, на представителите на институции като държава, църкви и разбира се, на семейството.

Много съществено е, че Петър Дънов не само не е против научното познание, а напротив – смята го за „първото оръдие в ръката на човека, с помощта на което той да се подвизава и бори против природните сили: първият наставник да го учи как да преодолява и побеждава всичките препятствия и мъчности, поставени на пътя му“. (с. 12)¹

То е било и първото оръдие, с помощта на което човек е започнал да се бори с природните сили, първият наставник, който го учел да преодолява и побеждава всички препятствия и мъчности, които срещал по пътя си.

Авторът обаче, съвсем резонно и много актуално и днес, посочва, че доколкото знанието е част от умствения живот, то не е достатъчно, а е нужно и възпитание, което да осмисля нашето знание за обективните закони на природата. Само по пътя на възпитанието умът може да се дисциплинира и подготви по един разумен и правилен начин за знанието.

Посочена е една голяма, много съществена по мое мнение цел – знанието и възпитанието са нужни за постигане на една основна задача на човешкия живот – Свободата: „за повдигане и избавление от властта на невежеството и от робството на природните стихии, гдето той е бил тласкан и изнуряван за хиляди години по този тежък товар“. (с. 12)

По мое мнение допълнението, направено от автора, е изключително съществено – постигането на Свобода. Той разсъждава по същество за видовете свобода – едната, за която той говори, е робството на природните закони и зависимостта от природата, а другата е робството спрямо властимащите.

Текстът е изключителен в своята цялостност – например подчинеността спрямо природата е осмислена спрямо политеизма с ритуалите и жертвите, принасяни на олтарите на многото богове.

Третият вид свобода, за която Дънов говори, е **самостоятелното**, активно поведение на човека, който със своя ум да постигне освобождение от видовете робство.

Необходимостта изисквала, „щото той **сам** (погч. М.А.) да се заинтересува от своето бъдеще и **сам** (погч. М.А.) да почне да го приготвява от условията и материалите в ръка. Всички други мечти са били празни, порядъкът на природата бил неизменяем“. (с. 12-13)

Казусът със Свободата е винаги актуален. Днес консумираме ментални и социални последствия от експеримента, наречен социализъм/

¹ Ползва се версията на издателство „Бяло Братство“ *Той иде. Начално слово 1896–1904*. София, 2004.

комунизъм, който насилствено възпитаваше зависимост и липса на свободен избор. В Библията има ясен урок – нужни са 40 години, за да измрат родените в робството на моралния, финансовия и политеистичния Египет, за да има шанс за развитие и прогрес.

Впечатлява ме обвързването на човешката самостоятелност и активност с духовната страна на човека:

„Рано или късно той е трябвало да съзнае, че помощта за неговото избавление няма да дойде от никъде другаде, освен от самия негов род. Неговата надежда трябвало да бъде обърната към великия Дух, който е живеел в душата му...“ (с. 13)

Като семиотик съм впечатлен от мнението, че природата има свой език, който човекът трябва да се научи да разбира. (с. 14)

Като човек, активно занимаващ се с Библията, забелязвам, че Дънов често си служи с библейски термини, например: „Обетованата земя, наричана също Новата земя, в която човекът е научил природните закони не за да лентяйства, а за да се научи да бъде Свободен.

[...] в Новата земя, към която Духът го ръководи, за да получи своето наследство и свобода като пълновъзрастен, той трябва да научи първите начала и закони на истинския Живот“. (с. 14)

Много съществено за мене е, че още в първите си изяви Петър Дънов показва, че е напълно наясно, че човекът носи в себе си ниското начало, но и оптимизма му, че това ниско начало може да се преодолее чрез разума и знанието за природата, наричано **„умо-разумно човешко знание“**: „Да изкорени от себе си животинските си влечения и страсти, всички себелюбиви желания и стремления, извора на всичко зло в частния и обществения живот, и по този начин да може да приеме законите и началата на разума“. (с. 14)

При това разумът е даден на човека „не за друго, освен да го научи да гири истинските си нужди и интереси за своята душа, която се нуждае от здравословна храна – храна, която може да се придобие с труд и постоянство в Доброто“. (с. 19)

И най-важното – „управляването и владенето на природните сили трябва да служи за основа на духовно въздигане от положението на един раб и слуга до положението на господар и владетел в царството на природата“. Авторът посочва пътя, по който това може да се постигне – по пътя на науката и възпитанието. (с. 14)

Текстът е жив и актуален, защото на пътя на науката и възпитанието авторът противопоставя оценката на съвременниците си за българските учители, политици, интелектуалци, които не вдъхват доверие към този път. А би трябвало именно тези слоеве на обществото да са пример за успешността на „науката и възпитанието“! Според Дънов не науката и възпитанието като идея са причина за проблемите в българското общество, а индивидуалната отговорност и поведение, които са изкривени „от човешки микроби“, както той ги нарича.

Както казва цар Соломон – „Нищо ново под слънцето“. Уви, това е още по-актуално и днес – и не само за България, а и за сивия академичен поток, който е гласовит, обикновено добре добрал се до финансите. Цялото това положение ми напомня за една двойка композитори, които аз наричам архетип в обществените и личните отношения – Моцарт и Салиери.

Дънов засяга една тема, която живо ме вълнува: „егоистическото образование, целта на което е да експлоатира живота на другите за своя облага [...]. Става ясно тогава, че у нас истинските начала на науката едвам са хванали корен. Възпитанието е едва в пелените“. (с. 16)

Тази тема, за „егоистическото образование“, е един от най-актуалните проблеми.

Имам един академичен приятел, д-р Юри Стоянов, който става доктор в University of London (The Warburg Institute), където работи в момента в Департамента за Близкоизточни и африкански изследвания; сътрудник е на Кралското Азиатско Дружество. В момента е старши научен сътрудник в Олбрийт институт за археологически изследвания, Ерусалим. Между 2006 и 2008 г. е Директор на Института Кенън, Ерусалим (бившето Британско училище за археология в Ерусалим).

При нашите епизодични срещи, когато е в България, обсъждаме различни въпроси на академичния живот, между които е „егоистическото образование“. Той ми предостави няколко материала по тази тема, излезли в различни издания. Ще цитирам само една таблица от тези публикации, от статията *Академични изследвания през 21-ви век: Поддържане на научна почитеност в климата на извратени стимули и хиперконкуренция* от Марк Едуардс и Сидхарта Роу, които са от Department of Civil and Environmental Engineering, Virginia Tech, Blacksburg, Virginia.

В превод таблицата звучи така:

Стимул – Изследователите са възнаградени за увеличаване на броя на публикациите.

Очакван ефект – „Подобряването на изследователската продуктивност“ осигурява значимост на оценките на студентите.

Реален ефект – Лавина от не/подстандартни допълнителни статии и материали; бедност на методите и увеличаване процентите на фалшиви открития, водещи до „естествен подбор на лоша наука“ (Smaldino и McElreath, 2016); намалено качество на т.нар. „слепи рецензии“² (без познаването на авторите от рецензентите).

---

² „слепи рецензии“ (peer review). Рецензирането е оценката на даден труд от страна на хора с компетенции, сходни с тези на автора на труда. Това представлява вид саморегулация от страна на членовете на дадена професионална гилдия. Методите на рецензирането се използват за поддържане на стандарт за качество, подобряване на постиженията и повишаване на надеждността на резултатите. В академичните среди рецензирането често се използва за определяне на годността на даден академичен труд за публикация.

TABLE 1. GROWING PERVERSE INCENTIVES IN ACADEMIA

<i>Incentive</i>	<i>Intended effect</i>	<i>Actual effect</i>
“Researchers rewarded for increased number of publications.”	“Improve research productivity,” provide a means of evaluating performance.	“Avalanche of” substandard, “incremental papers”; poor methods and increase in false discovery rates leading to a “natural selection of bad science” (Smaldino and McElreath, 2016); reduced quality of peer review
“Researchers rewarded for increased number of citations.”	Reward quality work that influences others.	Extended reference lists to inflate citations; reviewers request citation of their work through peer review
“Researchers rewarded for increased grant funding.”	“Ensure that research programs are funded, promote growth, generate overhead.”	Increased time writing proposals and less time gathering and thinking about data. Overselling positive results and downplay of negative results.
Increase PhD student productivity	Higher school ranking and more prestige of program.	Lower standards and create oversupply of PhDs. Postdocs often required for entry-level academic positions, and PhDs hired for work MS students used to do.
Reduced teaching load for research-active faculty	Necessary to pursue additional competitive grants.	Increased demand for untenured, adjunct faculty to teach classes.
“Teachers rewarded for increased student evaluation scores.”	“Improved accountability; ensure customer satisfaction.”	Reduced course work, grade inflation.
“Teachers rewarded for increased student test scores.”	“Improve teacher effectiveness.”	“Teaching to the tests; emphasis on short-term learning.”
“Departments rewarded for increasing U.S. News ranking.”	“Stronger departments.”	Extensive efforts to reverse engineer, game, and cheat rankings.
“Departments rewarded for increasing numbers of BS, MS, and PhD degrees granted.”	“Promote efficiency; stop students from being trapped in degree programs; impress the state legislature.”	“Class sizes increase; entrance requirements” decrease; reduce graduation requirements.
“Departments rewarded for increasing student credit/contact hours (SCH).”	“The university’s teaching mission is fulfilled.”	“SCH-maximization games are played”: duplication of classes, competition for service courses.

Modified from Regehr (pers. comm., 2015) with permission.

Стимул – Награждаване на изследователите за брой цитирания.

Очакван ефект – Награждаване за качествена работа, която влияе на други хора.

Реален ефект – Увеличаване броя на цитираните източници, което води до надуване на цитатите; рецензентите изискват да бъдат цитирани техните статии/книги чрез т.нар. „слепи рецензии“ (без познаването на авторите от рецензентите).

Стимул – Изследователите се възнаграждат за повишен брой безвъзмездно финансиране с грантове.

Очакван ефект – Осигуряването на грантове осигурява растеж, генерира надпланова продукция.

Реален ефект – Увеличаване на времето за писане и намаляване времето за събиране и осмисляне на данните; преекспониране на позитивните резултати и омаловажаване на негативните резултати.

Стимул – Увеличаване на производителността на докторантите.

Очакван ефект – Повишаване на оценката на университета в класациите и повишаване на престижа на програмите в университета.

Реален ефект – По-ниски стандарти и създаване на прекомерно количество докторанти. Равнището на пост-докторантска специализация изисква обикновено влизане в това равнище на назначени в университета доктори, наемане на докторанти за дейности, извършвани досега от студенти в магистърска степен.

Стимул – Намаляване на преподавателската натовареност за сметка на време за изследователска дейност.

Очакван ефект – Необходимост от допълнително финансиране чрез грантове.

Реален ефект – Неуморно домогване до допълнителни курсове в други програми и факултети.

Стимул – Преподавателите са възнаграждавани за по-висок успех на студентите.

Очакван ефект – Подобрена отчетност; осигуряване на удовлетвореност на клиентите.

Реален ефект – Намаляване на качеството на работата в курсовете; инфлация на оценяването.

Стимул – Департаментите да бъдат възнаграждавани за влизане и изкачване нагоре в престижни класации в САЩ.

Очакван ефект – По-силни департаменти.

Реален ефект – Увеличаващи се усилия за обръщане към инженеринг, игрови и чат класации.

Стимул – Департаментите да бъдат възнаграждавани за увеличаване на броя на студентите в различните степени – бакалаври, магистри и докторанти, които получават грантове.

Очакван ефект – Насърчаване на ефективността; преустановяване на практиката студентите да бъдат затваряни/ограничавани в една определена програма; впечатляване на гържавния законодател.

Реален ефект – Увеличаване на броя на студентите в една група; намаляване на изискванията за прием; намаляване на изискванията при оценяване.

Стимул – Департаментите да бъдат възнаграждавани за увеличаване на часовете с метода на SCH – обучение с практическо прилагане с учебен час от 50 мин. – лекции или в лаборатория, включ. и в хуманитарни „лаборатории“.

Очакван ефект – Обучителната мисия на университета е изпълнена.

Реален ефект – Увеличаването на SCH – обучението води до губиране на часове/занимания; състезание/конкуренция за обслужване на такива курсове.

Намирам, че мнението, изразено в таблицата, е красноречиво и „еготистическото образование“ продължава да пребъдва.

Друга тема в „Науката и възпитанието“ е това, което днес наричаме „Гражданско общество“. Удивително е, че преди повече от 120 години Петър Дънов с висок глас говори за това, което днес наричаме „гражданско общество“ (с. 17), като неправителствен гарант за повече морал в обществото.

Друга тема – като лекарство против личната и обществената аморалност Дънов посочва следното свое разбиране: „[...] ще изразя

следващата мисъл: добрият живот и благоденствие на твоя ближен са необходимо условие както за него, така също и за твоя добър живот и за твоето благосъстояние“.

Тази идея се предава по наследство в моето семейство с шеговитата народна мъдрост: „Искам съседът да е добре, най-малкото, защото няма да ми иска пари назаем“.

Друга една идея, която ме е вълнувала – за постигането на благородна цел средствата не може да са на всяка цена: „За благородни цели се изискват и благородни средства“. За Дънов това не е просто съвет, а е „общият закон, неизменяемият път на Истината“. (с. 19)

Бидейки вярващ човек, Петър Дънов не отрича и не си затваря очите пред еволюционната теория на Дарвин, като я осмисля така: „В нашето естество още тлеят хитростта на лисицата, лукавството на змията, ненаситността на акулата, свирепостта на тигъра и зверството на горилата. То е взело хиляди години на човеческия дух и ум, само да се извлекат изпод това бреме“. (с. 20)

След няколко реда изпъква ключово разбиране на Петър Дънов, което е пряко свързано с теологичната картина, представена в Битие 1–3 за ума, душата и нравствените закони/заповеди. Редом с това е въведено едно понятие, което различава обичайното образование от образованието за Космоса, света и нравствените закони, наречено тук „мирообразование“, което, разбира се, е „духовното мирообразование“. В сферата на „духовното мирообразование“ властват Истината и Любовта, които не само вълнуват хората, но и „движат душата към неизследваните области на живота във Вселената“. (с. 20)

В следващите редове авторът поставя ребром въпрос, който навярно ще чува много пъти в бъдеще, и собственият му отговор ще буди съпротива и отблъскване:

„Добре, но като учите, че науката и възпитанието са единствени-те средства за в бъдеще, от които човечеството трябва да очаква своето спасение, тогава къде оставяте вярата в Бога и религията, които през толкова хиляди години са водили човеческия род и постоянно са го учили в изпълнението на неговата длъжност към Бога и към своя ближен? На това питане ще отговорим направо: Истината ще си е Истина през всичките векове. Тя ще има същото влияние и сила в душата ни когато и да е и където и да е, под какъвто вид, форма и образ и да ни се представи. Стига само видът, формата и образът да са действителни представители и същински възплъщения на висшето Добро. Религията ще си стои там, гдето е била. А за в бъдеще, ако иска да има почит и влияние, тя е длъжна да промени своето настоящо наклонение. Има нужда да се съобрази с научните истини и да напусне старите си нрави и обичаи, които по неведение е донесла за свой частен интерес, а не Божий“. (с. 20)

Аз ще спра дотук с разглеждането на този забележителен текст, който впечатлява както със здравия житейски разум, така и с високия дух на човек, вярващ в Доброто, в научните истини, но и разчитащ на връзката си с Духовния свят. А в крайна сметка той е и невероятен оптимист въпреки отличното познаване на човека, народите и техните ниски и високи навици и прояви.

Ще се върна на моето заявено заглавие с ясното усещане, че ще стане по-скучно. Думата *метод*, отнесена към образованието, има няколко измерения и посоки. Преподавателят преподава по своя характерна методика, съобразена с правилата на дидактиката и с личните му предпочитания, вкусове и нагласи.

Методът има измерение на държавната политика. Във всяка епоха постиженията на науката и изкуствата се представят съобразно епохата в дидактична система, чрез закони и наредби.

По принцип в образователната система ние учим какво са измислили и направили хората, живели преди нас. Това е с цел да не измисляме топлата вода отново.

Известно е, че моите интереси са в областта на висшето образование. Към днешна дата там има няколко главни проблема, които са актуални. Първият е визуалното мислене, с което абитуриентите напускат гимназиите. А в университета трябва да се чете, което означава, че словото, думите и изреченията трябва да бъдат разбирани правилно. Визуалното мислене е таксично, едновременно. Словесното мислене борава със синтаксиса, който е линеен. Визуалната едновременност доставя 90 процента от информацията от външния свят. Това става за много кратко време. Словесното мислене с неговата линейност е много по-бавно. Вторият проблем е меркантилизацията на образователната система.

Най-накрая – мислил съм си защо Петър Дънов е написал толкова малко текстове, като е изговорил толкова много беседи. Моята хипотеза е, че той е решил да отглежда ежедневно своите хора, защото човешката памет е кратка и хората се нуждаят от ежедневното присъствие и дейност на своя Учител.

След затворения начин на живот по време на социализма българските студенти, учени и преподаватели имат възможност да посещават различни държави в Европейския съюз по линия на програмата „Еразмус“ в различните ѝ версии. Това е добре, дори много добре. В света съществуват и други програми за финансиране на подобни пътувания и отсъствията от занятията със собствените студенти се практикува често.

В крайна сметка част от метода на учителя е дали той/тя присъства редовно на занятия. В случая с Петър Дънов – дали пътува често на конференции и лекционни Грантове в Япония, Щатите, Хавай,

Китай, Австралия, Британските острови. Гостуванията в близки и далечни държави също е част от метода в съвременната академична общност.

В този пункт на метода – Учителя Петър Дънов никога не е отсъствал от ежедневните занимания със своите ученици.

Навярно тук важи стихът „Мисленето е най-добрият начин да пътуваш“ от поп-музикалната симфония *В търсене на изгубения акорд* на Муди блус. (*In Search of the Lost Chord*, 1968)

Както обикновено става при Петър Дънов, конкретното нещо надхвърля параметрите си и се издига до по-общи казуси. Ненапускането на България в десетилетията на активната му дейност сочи поне две неща: първото е, че той се е отдал на работа в полза на население то на България, независимо от етническия произход, а второто е, че най-много харесва и ценя българската земя и природа.

Науката, образованието и възпитанието
в творчеството на Учителя Петър Дънов

Научна конференция

София
3-4 ноември 2017

Сборник доклади

Редактор *Спаска Миховска*
Художник *Галин Гочев*
Предпечат *Иван Джеджев*

Издателство „БЯЛО БРАТСТВО“
София, ул. „Ген. Щерю Атанасов“ 2
Тел.: +359 899 282 249

www.beinsadouno.org
www.bialobratstvo.info
sales@bialobratstvo.info

